

Cees van Dijk

Barbertje moet hangen. Harm Plenter en de Ereiraad voor de Letterkunde

1

Het is een curieuze zaak. Tussen 1945 en 2001 heeft niemand in Drenthe geweten dat toneelschrijver Harm Plenter uit Hooghalen na de Tweede Wereldoorlog als strafmaatregel een tijdelijk publicatieverbod heeft opgelegd gekregen. Ook de auteur zelf wist van niets. Henk Nijkeuter die in 2001 promoveerde op een proefschrift, dat in 2003 in een handelsuitgave bij Van Gorcum te Assen verscheen onder de titel *Geschiedenis van de Drentse literatuur, 1816-1956*, wierp de steen in de stille vijver.

2

Harm Plenter, geboren te Groningen in 1902, overleden te Norg in 1986, was vertegenwoordiger te Meppel en sinds 1934 manufacturier te Hooghalen. Zijn vrouw deed meestal de winkel, zelf trok Harm enkele dagen per week met de fiets, een koffer met handelswaar voorop en een koffer achterop, naar verschillende dorpen in de omgeving.

In de Drentse literatuur telde hij niet echt mee. Hij schreef wel het een en ander, maar slechts één boekje bracht het tot publicatie. Niettemin wijdt Nijkeuter in zijn *Geschiedenis* een hele pagina aan hem. Over Plenters Meppeler periode zegt hij: 'Zeer bekend werd zijn revue *Hier 1932*, met daarin het bekende Nederlandstalige lied *Ode aan de Meppeler toren*'.

In 1942 verscheen bij uitgeverij Torenlaan te Assen Plenters enige publicatie in boekvorm, het toneelstuk *As de komedie oflopen is* (verder *De komedie* te noemen), opvallend genoeg niet onder de auteursnaam H. Plenter, maar A. Plenter. Harm Plenters moeilijk leesbare handschrift zou daar debet aan kunnen zijn. Een geschreven hoofdletter H, met een wat dichtgeknepen bovenstuk, leest makkelijk als een A. De zetter zal zich hebben

Harm Plenter, 1902-1986. De foto is omstreeks 1930 gemaakt.

vergist. Van een poging van Plenter zelf om een soort pseudoniem te gebruiken is geen sprake, dan had hij zijn achternaam moeten veranderen. Bovenal echter was Plenter trots op zijn eersteling en wilde hij maar al te graag weten dat hij de auteur was.

Nijkeuter schrijft:

‘Merkwaardig blijft dat Plenters toneelwerkje tijdens de bezetting werd uitgegeven, maar directeur Clewits van Torenlaan heeft *Um d’olde Toren* van Albert Denning er ook door weten te krijgen, zonder dat laatstgenoemde stond ingeschreven. De Egeraad voor de Letterkunde legde wel een publicatieverbod tot 5 mei 1946 op aan A. Plenter (de Hooghaler schrijver dus), wiens adres niet werd vermeld.’

3

Op het woord ‘merkwaardig’ in bovenstaand citaat kom ik terug. Met ‘ingeschreven staan’ wordt bedoeld: ingeschreven staan bij de Kultuurkamer (KK), een op last van de bezetter ingesteld orgaan. Als eerste was de (dagblad)pers aan de beurt, die in februari 1942 aan banden werd gelegd. Uitvoeringsmaatregelen betreffende andere sectoren volgden geleidelijk in de maanden daarna. Auteurs die wilden (blijven) publiceren, dienden zich bij de KK aan te sluiten, de beruchte Ariërverklaring te ondertekenen en hun boeken-in-concept te onderwerpen aan censuur vooraf. Het gros van de Nederlandse auteurs hield zich verre van dit instituut, dat gebaseerd was op de nationaal-socialistische ideologie. Wie zich wel hadden aangemeld, werden na de oorlog ter verantwoording geroepen en als ze niet werden vrijgesproken, gestraft met een publicatieverbod voor een bepaalde tijd.

4

De naoorlogse zuivering op het gebied van de kunsten was opgedragen aan Egeraden. Er waren er vijf, één voor elk van de volgende sectoren: beeldende kunst, architectuur, toneel, muziek en literatuur. De Centrale Egeraad had een eigen taak en fungeerde bovendien als beroepsinstantie voor personen die door de andere raden waren veroordeeld. De raden werkten volgens instructies van de afdeling Kunstzaken van het toenmalige Militair Gezag:

‘Voor de ereraden worden ter verantwoording geroepen zij, die volgens betrouwbare gegevens met de Duitsers in hun beroep zouden hebben samengewerkt, medewerking verleend aan Duitse propaganda of van Duitse of Duitsgezinde instel-

In „De Hunebedden Serie”
verschijnen kleine schriften
over onderwerpen
waarvoor niet alleen Dren-
then, maar óók — en mis-
schien nog wel meer —
niet-Drenthen belangstel-
ling zullen toonen

Als eerstelingen komen uit:

No. 1 - **Böoleven**, door E.
Karst Jr.

No. 2 - **As de komedie of-
loopen is**, een éénacter
voor acht personen (4 da-
mes en 4 heeren), door
A. Plenter

Behoudens goedkeuring
worden deze beide eerste
nummers gevolgd door:

No. 3 - **Marthao Ledeng,
de bloem van 't daarp**,
door Harm Tiesing

No. 4 - **Gebeurtenissen in
Drenthe in 't laatst van 1813
en begin 1814**, door M. H.
Gratama

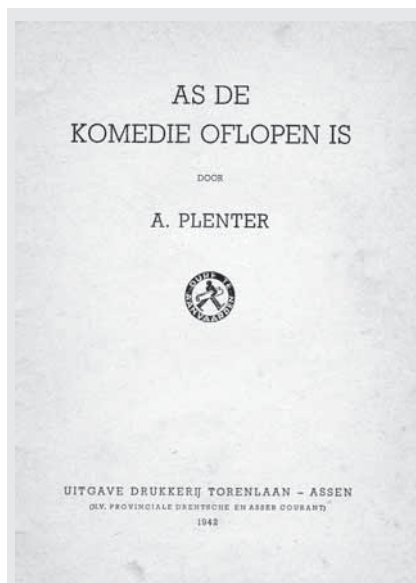
No. 5 - **Op een Drentsche
boerderij lang geleden**,
door I. J. Leutscher

No. 6 - **In Drenthe van
Nieuwjaarsmorgen tot Ou-
dejaarsavond**, door H. C.
van Dockum

Meerdere nummers volgen

Populaire boekjes voor een
populair prijs

ROLVERDELING :

GARRIET MENSING :	Boer, 65 jaar.	
HILLEGIEN :	Zijn vrouw, 56 jaar.	
AOLTIEN :	Hun dochter, 27 jaar.	
ALBERDINE :	Dienstbode, 20 jaar.	
KARSSIE POL MEESTER v. WIEK JAN OOSTEBRINK	} leden van } „Vriendenkring“.	
KLAOS OOST :		Knecht bij Mensing.

Het toneel

Het geheel speelt zich af in de woonkamer-keuken van boer Mensing. Op de achtergrond ziet men een grote schouw. Tegen de tegeltjeswand staat een ijzeren haardplaat. Daarvóór een kachel. Er zijn twee deuren. De éne voert met een trapje naar de opkamer, de andere voert door de stal naar buiten.

Verder ziet men een ronde tafel, waar boven een brandende lamp. De luiken of overgordijnen zijn dicht. Op de achtergrond of desnoods in het derde plan is een openslaand raampje van minstens 70 C.M, in het vierkant, waarover ook een gordijntje hangt. Een kabinet met kommen, een grote leunstoel en een aantal degelijke matstoelen completeren het echt Drents boerenvertrek.

(Als het doek opgaat zit boer Mensing bij de kachel te dommelen. Hillegien zit te naaien en Aoltien maakt een kluwen van een streng wol, welke zij om de stoeleuning heeft geslagen. Alberdine verdwijnt juist met een teiltje afwaswater.)

lingen geprofiteerd hebben. Voorts zij die door exposeren of publiceren onder sanctie der Kultuurkamer hun beroep in het openbaar zijn blijven uitoefenen.' [Besluit van 23 juni 1945].

Omdat Plenter geen lid was van de KK zou men uit de laatste zin van voorgaand citaat kunnen afleiden, dat hij niet onder de jurisdictie viel van de Eerraad voor de Letterkunde en dus ook niet door deze gestraft kan zijn. Toch is dat wél gebeurd. Hij werd in september 1945 veroordeeld tot een publicatieverbod van acht maanden, wat gezien de korte duur van de uitsluiting betekende dat hij tot de 'kleintjes' werd gerekend.

Het lidmaatschap van de KK was op zichzelf geen reden tot veroordeling, men moest meer op zijn kerfstok hebben. Ook zonder lidmaatschap kon men voor de bijl gaan, hoewel daar weinig voorbeelden van te vinden zijn. A. Plenter was er één van. De achtergrond daarvan vormt de kern van dit betoog.

Alle Drentse auteurs die door de Eerraad zijn veroordeeld, waren lid van de KK. Met uitzondering dus van A. Plenter.

Nijkeuter heeft aan de uitzonderingspositie van A. Plenter geen aandacht geschonken.

5

Omdat Harm Plenter geen lid van de KK was geweest, maar wel werd veroordeeld, leidde dit als vanzelf tot de gedachte dat er sprake zou kunnen zijn van een vergissing en dat de veroordeelde A. Plenter een ander was dan Harm Plenter uit Hooghalen. Die gedachte is niet zo vreemd, want in Groningen woonde een Harm Plenter, een ver familielid van de Hooghalense Plenter, die wél lid van de KK was geweest en daardoor automatisch op de rol van de Eerraad heeft gestaan.

Het lijkt een duivels dilemma. Gaan we ervan uit dat Harm Plenter uit Hooghalen dezelfde was als A. Plenter dan blijft het verbazen dat hij veroordeeld is, hoewel hij geen lid van de KK is geweest. Proberen we Harm Plenter uit Groningen de veroor-

deling in de schoenen te schuiven op grond van zijn lidmaatschap van de KK, dan stuiten we toch op de onwaarschijnlijkheid dat deze Harm in de boeken terecht gekomen zou zijn als A. Plenter.

6

Geven de archiefstukken van de Egeraad, voor zover die bewaard zijn gebleven, dan geen antwoord op verschillende vragen? Nee. A. Plenter blijkt op 18 september 1945 samen met anderen, bij een collectieve uitspraak, veroordeeld te zijn tot een publicatieverbod tot 5 mei 1946. Dat is alles wat we weten. Verdere informatie over de persoon A. Plenter - zijn adres bijvoorbeeld en/of de achtergrond van zijn veroordeling - ontbreekt geheel in de stukken. [Brief van het Nationaal Archief van 7 nov. 2007 aan C. van Dijk].

De ereraden pleegden lekenrechtspraak. De Egeraad voor de Letterkunde werd nog wel voorgezeten door een jurist, namelijk de advocaat, tevens bekende letterkundige, F. Bordewijk, maar de overige leden waren toch weinig of niet geschoold op het terrein van de rechtspraak. De materie was gevoelig, er stonden reputaties op het spel, wie veroordeeld werd, stond daarmee impliciet als 'fout' te boek, een woord waarvan de specifieke betekenis ook na meer dan zestig jaar geen explicatie behoeft.

Velen die veroordeeld waren gingen in beroep bij de Centrale Egeraad, waar wèl de nodige juristen deel van uitmaakten, en kregen meer dan eens gelijk, zelfs in die mate dat de leden van de Egeraad voor de Letterkunde in november 1945 collectief ontslag namen, omdat vele van hun uitspraken in hun ogen ten onrechte teniet werden gedaan. Het ontslag werd overigens weer ingetrokken.

Men wilde na de oorlog snel schoon schip maken. Die snelheid heeft bij de ereraden niet altijd tot vlekkeloze goed onderbouwde besluiten geleid, om het maar eufemistisch uit te drukken.

7

De kinderen van Plenter konden hun ogen niet geloven toen zij in 2001 geconfronteerd werden met de veroordeling van hun vader door de Egeraad voor de Letterkunde. Zij hadden sterke argumenten om er aan te twijfelen.

a. Niemand in Hooghalen en wijde omgeving had ooit van een veroordeling gehoord, terwijl zo'n belangrijk iets toch niet verborgen had kunnen blijven. Als Plenter al een veroordeling geheim had willen houden dan zouden anderen hem er zeker aan hebben herinnerd, de vonnissen waren immers openbaar. De laatste persoon die men in Hooghalen aanzag voor fout gedrag in de oorlog was Plenter.

Het begin van het toneelstuk

A o l t i e n: As wij het over Jan Oostebrink hebt, kan Alberdine net kieken of hij 't in Keulen heurt dunderen.

H i l l e g i e n: Dat he'k mij óók al verbeeld. Ze markt alles op, die jonge wichter. En Alberdine is wel wat hiel schaarpe. Gien scheet ontgiet 'm!

A o l t i e n: Och, 'k wol niet geern, dat wij weer met oes veurge meid zaten. Dat was joa zo'n gaorenklöp-per. Alberdine is goed bij de warken en wij hebt nog nooit 'n meid wunnen, die zo vanzöls ies wat wark oet stee kun zetten.

H i l l e g i e n: Ie moet toch niet zo eigen met 'm doen. Hij is al zo wies. En hij lop er jao bij of zien vaë geld oplegt.

A o l t i e n: Zó krap zal 't er ook niet wezen. Een koe of zeuven, achte....

H i l l e g i e n: Schiet! 't Is volk van niks. Zien grovaë was arbeider bij Job Moes. Zien Moë mag wat centen had hebben, maor nooit veule (even stilte).

En Alberdine zien neie maantel is mij aorig mooier as die van oe. Is dat dan waark? Staand mut 'r blieven. A o l t i e n: Jao, hij is niet benauwd. Maor alleman mag Alberdine geern liën. 't Is ook wel 'n knap majn! Hij kun op Dankdag zoveule jonges kriegen as hij wol.

H i l l e g i e n: Jao, dat zal wel.

A o l t i e n: Maor hij pakt voortdalik niet toe. En wie wet hoeveule die d'r wel hiel aanderen kriegen können, Gek, zoas dat majn leërt. Hiele stukken leërt hij ze maar oet de kop. Hij döt trouwens ook weer mee an in 't neie kemedie stök. 't Bestuur hef hum vraogt of hij lid wöl

Harm en Rie Plenter in Zwolle in 1934 op de dag, dat zij in ondertrouw gingen.

- b. Plenter werd in oktober 1945 benoemd tot lid van de voorlopige gemeenteraad van Beilen. Normale democratische verkiezingen volgden pas in 1946. Bij de samenstelling van wat ook wel de noodgemeenteraad werd genoemd, werd goed gelet op het oorlogsverleden van de kandidaten. Wie op politiek of cultureel terrein niet zuiver op de graat was geweest kwam niet door de selectie. Plenter werd niet alleen in 1945 benoemd tot raadslid, maar in 1946 ook als zodanig gekozen.

8

In 2003 voltrok zich een vinnige strijd in het *Dagblad van het Noorden* tussen Beate Plenter en Henk Nijkeuter. Beate eiste dat de passage over de veroordeling van haar vader in de *Geschiedenis van de Drentse literatuur* gewijzigd zou worden. Nijkeuter onderstreepte dat hij alleen maar in zijn boek had opgenomen wat hij in officiële documenten had aangetroffen en zich van een verder oordeel had onthouden. Dat mag zo zijn, maar het wekt verbazing dat hij zichzelf niet de volgende voor de hand liggende vraag heeft gesteld en dus ook niet naar het antwoord heeft gezocht. In zijn *Geschiedenis* komen auteurs voor die èn lid waren van de KK èn onder auspiciën daarvan hebben gepubliceerd, en desondanks zijn vrijgesproken. Hoe kan het dan dat iemand die géén lid was van de KK en slechts een volstrekt onschuldig toneelstuk op zijn naam had staan, dat bovendien nog buiten de KK om was verschenen, wèl is veroordeeld? Er moest met Harm Plenter iets bijzonders aan de hand zijn geweest, iets dat afweek van de gang van zaken bij de overige Drentse veroordeelden.

9

‘Merkwaardig blijft dat Plenters toneelwerkje tijdens de bezetting werd uitgegeven’ schrijft Nijkeuter in zijn *Geschiedenis* (zie hierboven bij punt 2). Dat klinkt alsof alles wat in die jaren verscheen min of meer besmet was. Daar was geen sprake van. Het boekbedrijf in Nederland is na 10 mei 1940 allerminst stilgevallen. Er kwamen geleidelijk wel steeds meer beperkingen (werk van joden en communisten mocht niet meer worden uitgegeven, papier werd schaars, enz.), maar er werd nog lustig gepubliceerd, ook bijvoorbeeld door een onbesproken figuur als de dichter Martinus Nijhoff. Van hem verscheen nog in 1941 de bundel *Het uur U*, gevolgd door *Een idylle*. De lezers vonden het heerlijk dat in moeilijke tijden nog zulk mooi werk uitkwam, men putte er kracht uit. Nijhoff wordt met opzet genoemd, omdat hij na de oorlog als een honderd procent goede Nederlander werd beschouwd, hetgeen blijkt uit zijn benoeming

tot lid van de Eereraad voor de Letterkunde. Als rechter oordeelde hij toen over de handelwijze van anderen, onder wie A. Plenter.

Aan publiceren tijdens de eerste twee jaar van de oorlog hoefde dus niet per se iets smoezeligs te kleven. De zaken kwamen pas op scherp te staan toen de KK werd ingesteld.

10

Bij zijn verdediging tegen Beate Plenter in het *Dagblad van het Noorden*, in een interview van 6 september 2003, plaatste Nijkeuter, in zijn wijk geschoten door wat hij als een unfaire aanval zag, enkele opmerkingen die de aandacht verdienen.

‘Mij is nog steeds niet duidelijk waarom een politiek geïnteresseerd man als Harm Plenter zich na de oorlog nooit openlijk heeft gedistantieerd van zijn in 1942 gepubliceerde toneelstuk.’

Er staat met zoveel woorden: hoe men er verder ook over denkt, Plenter zat sowieso fout met zijn boekje. Maar daarmee worden de feiten miskend.

Om te beginnen is *De komedie* een niets kwaads bevattende eenakter, waarvan de inhoud geheel los staat van de oorlog. Nijkeuters opmerking zal dus slaan op het jaar van verschijnen, 1942, het jaar waarin de KK werd ingevoerd. Verwerpelijk, als je toen nog publiceerde! Maar Plenter was, zoals we al enkele keren constateerden, geen lid van de KK en kan dus ook niet onder auspiciën van dit instituut hebben gepubliceerd. Het boekje verscheen vroeg in 1942, toen allerlei uitvoeringsmaatregelen van de KK nog niet van kracht waren. Honderden andere titels van honderden andere auteurs in ons land, evenmin lid van de KK, zijn eveneens verschenen in deze periode en niemand van hen is ooit gevraagd of heeft zich ooit uit eigen beweging geroepen gevoeld afstand te nemen van die boeken. Waarom zouden zij? Er was niets mis mee. Voorbeelden? Alleen al in de bibliografie van de kleine literaire uitgever A.A.M. Stols staan onder het jaar 1942 zo’n twintig titels van niet-KK leden vermeld, waaronder werk van Bertus Aafjes en J.C. Bloem. En lees voor meer voorbeelden Nijkeuters eigen *Geschiedenis* er op na, bijvoorbeeld bij Jan Naarding en Jan Poortman.

Aan het slot van het interview zegt Nijkeuter:

‘Wat betreft Beate Plenter, die de zaak aanhangig maakte, zegt hij: ‘Ik snap dat feiten pijn kunnen doen. Maar wetenschap doet nu eenmaal soms pijn.’

Van 1934 tot 1938 woonde het echtpaar Plenter in een gehuurde woning aan de Hoofdstraat. Hier had Plenter een manufacturenwinkel.

Een familiefoto voor de woning aan de Hoofdstraat

Harm Plenter met zijn beide kinderen: Henk en Beate.

Wie een zo bevoogdende toon aanslaat en Beate Plenter offert op het altaar van de onaantastbare wetenschap, moet er wel heel zeker van zijn dat hij het gelijk zonder restrictie aan zijn kant heeft.

11

De veroordeling van ene A. Plenter was een feit, maar viel, als het Harm Plenter uit Hooghalen betrof, in het licht van de instructies waaraan de Eeraad voor de Letterkunde gebonden was niet te verklaren. Er moest, ik herhaal, met A. Plenter iets anders aan de hand zijn. Maar wat? Was er iets over het hoofd gezien? Het antwoord op die vraag is te vinden in een dossier dat ook Nijkeuter heeft geraadpleegd en dat vermeld staat in noot 826 van zijn boek: NIOD, Doc II, 1037. (NIOD is het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie te Amsterdam). Uit één van de stukken, niet afzonderlijk genummerd, blijkt dat de Eeraad voor de Letterkunde een speciale norm hanteerde voor toneel-schrijvers! Die waren strafbaar wanneer zij zich hadden schuldig gemaakt aan:

HET TER OPVOERING AFSTAAN VAN TONEELSTUKKEN.

12

De zaak is nu duidelijk. We moeten Plenter uit Groningen uit ons hoofd zetten en ons volledig richten op ene A. Plenter die een toneelstuk had geschreven, Harm Plenter uit Hooghalen dus. Die is niet veroordeeld omdat hij *De komedie* in 1942 had gepubliceerd, maar omdat hij het stuk beschikbaar had gesteld aan toneelverenigingen - let wel, aan foute verenigingen, aangesloten bij de KK - om het op te voeren. Daar lijkt verder geen speld tussen te krijgen. Plenter is terecht gestraft. Of toch niet? De eenakter uit 1942 is zoals we zagen uitgegeven door Torenlaan te Assen. Op de pagina links van de titelpagina lezen we (om extra op te vallen is de tekst in het boekje omlind):

Het opvoeringsrecht van „As de komedie oflopen is” is vrij, mits de het stuk spelende groep acht exemplaren van de éénacter bij de Uitgeefster heeft gekocht. Na de eerste opvoering stelle men zich voor een volgende vertoning voor wat het opvoeringsrecht betreft met haar in verbinding.

Met andere woorden: Torenlaan heeft Plenter een bedragje betaald voor zijn tekst en daarmee tevens het recht gekocht om te beschikken over de opvoering van het stuk. Dat was in die sector niet ongebruikelijk. Wie het stuk wilde spelen moest zich tot de uitgever wenden, niet tot de auteur. Plenter had geen zeggenschap over het opvoeringsrecht. Dat had uitsluitend Torenlaan, in de persoon van directeur H. Clewits.

13

Hendrik Clewits (1897-1983) was een belangrijk man. Lange tijd was hij hoofdredacteur van de *Provinciale Drentse en Asser Courant*, die werd gedrukt bij Torenlaan, waar hij eveneens de scepter zwaaide. Door de Commissie voor de Perszuivering werd Clewits na de oorlog een half jaar uitgesloten van journalistiek werk. Hij had zich schriftelijk met hand en tand verdedigd. Daarnaast kreeg hij te maken met de Eerraad voor de Letterkunde. Hij was lid van de KK geweest en had in de oorlog eigen literair werk uitgegeven. Hij zal zich ook hier verdedigd hebben en werd niet veroordeeld. 'Blijkbaar werden zijn literaire producten niet belangrijk genoeg geacht', schrijft Nijkeuter. Clewits zal wat zijn - na de oorlog strafbaar gebleken - rol betreffende *De komedie* aangaat, niet aan de tand zijn gevoeld door de Eerraad voor de Letterkunde. Als uitgever, dus ook van *De komedie*, viel hij namelijk nog weer onder een ander orgaan, de 'Zuiveringsraad voor de uitgeverij, de boekhandel, het leesbibliotheek- en kioskbedrijf.' En die hield zich niet bezig met opvoeringsrechten van toneelstukken! Aan deze versnippering van rechtsprekende instanties zal het te wijten zijn dat Clewits, wat *De komedie* betreft, de dans is ontsprongen en de zwarte Piet bij Plenter is beland. Clewits was natuurlijk niet onkundig van een en ander, maar heeft zich stil gehouden; hij was een slimme vos die wist hoe de hazen liepen, en och, iedereen veegde in die tijd zijn eigen straatje schoon.

Maar het blijft een merkwaardige zaak dat iemand - niet lid van de KK - , die een weinig opzienbarend toneelstuk had geschreven, vervolgens de rechten had verkocht aan een uitgever en dus niets meer over de opvoering ervan te zeggen had, door de Eerraad werd veroordeeld; terwijl een ander, die lid van de KK was geweest en onder auspiciën daarvan literair werk had uitgegeven, en bovendien opvoeringsrechten had verleend van genoemd toneelstuk, dat alleen door bij de KK aangesloten verenigingen mocht worden opgevoerd, vrijuit is gegaan.

14

De Eerraad voor de Letterkunde was blijkbaar op de hoogte van

Het gezin Plenter in 1939 in de tuin van het huis aan de Laaghalerstraat.

Vanaf 1938 woonde het gezin Plenter aan de Laaghalerstraat in de woning die geheel rechts nog net zichtbaar is.

Vader en moeder Plenter in 1950 met dochter Beate voor hun woning aan de Laaghalerstraat. Op de achtergrond de woning van de familie Snoeiing. De jongeman links is Jaap Piek, een neef uit Giethoorn.

de toneelstukken die foute verenigingen, ook in Drenthe, sinds 1942 hadden gespeeld. Vermoedelijk heeft de Ereiraad voor het Toneel landelijk onderzoek verricht en een lijst met auteursgegevens doorgesluisd naar de Ereiraad voor de Letterkunde. Ook *De komedie* zal op die lijst hebben gestaan. Auteur: A. Plenter. Duidelijk genoeg. Dat de opvoeringsrechten bij de uitgever berustten en dat deze dus het aanspreekpunt was, zal de aanbrengrers niet hebben beziggehouden. Zij waren vooral geïnteresseerd in foute toneelspelers, regisseurs, enz.

Vrijwel zeker is dat Plenter door de Ereiraad niet is benaderd voor het verschaffen van informatie. Er is louter op stukken geoordeeld, er is hem niets gevraagd. Was dat laatste wel het geval geweest dan zou hij duidelijk hebben gemaakt dat hij niet A. Plenter heette. Natuurlijk had hij dan ook aangetoond dat men niet bij hem moest zijn, waar het ging om het verlenen van toestemming voor de opvoering van *De komedie*. Als hij dan desondanks toch zou zijn veroordeeld, beschikte de Raad inmiddels over zijn juiste naam en zou die, en niet A. Plenter, in het collectieve vonnis zijn vermeld!!

Plenter heeft het dus niet verder gebracht dan tot een verkeerde naam in een collectief vonnis, waarvan nooit een afschrift bij hem in de brievenbus is gedeponereerd. Hij wist van niets en heeft dus ook geen beroep kunnen aantekenen. Hij zou anders onmiddellijk zijn vrijgesproken.

Was Plenters geval bijzonder? Betrekkelijk. Bij de grootscheepse naoorlogse zuiveringsoperaties, uitgevoerd door tribunaalen, raden, commissies enz., zijn heel wat omstreden vonnissen geveld. We kunnen er over filosoferen of een vonnis, A. Plenter betreffende, terwijl H. Plenter werd bedoeld, wel rechtskracht had. Waarschijnlijk was het op formeel juridische gronden nietig.

In Hotel Pension Kuiper trad toneelvereniging Advendo menigmaal op.

Toneelvereniging Advendo uit Hooghalen. Bovenste rij, vanaf links: meester Klaassens, Hendrik Talens, onbekend, Jan Wold, broer Tinus erachter, Albert Mulder, Bertus Wiggerink, onbekend en Jans Talens. Zittend, vanaf links: onbekend, Hannie Wold, Geertje Nijland, Jantje Wold, onbekend en meester Hof.

15

Blijft de vraag: mogen we de ogen wel sluiten voor enkele onzekerheden in het voorgaande en moeten we er toch rekening mee houden dat de Ereiraad haar vonnis, met redenen omkleed, wel degelijk schriftelijk heeft doen toekomen aan A. Plenter te Hooghalen en dat deze het bericht ook heeft ontvangen? Dan is Harm Plenter er misschien zó van geschrokken dat hij, om de zaak voor zijn omgeving verborgen te houden, afgezien heeft van beroep. Deze gang van zaken is zeer onwaarschijnlijk. Ertegen pleiten de onder punt 7 genoemde argumenten. Die zijn ijzersterk. Bovendien: ook als de brief met de veroordeling als een complete verrassing op de deurmat zou zijn gevallen, zou Plenter, die een open karakter had en een sterk gevoel voor rechtvaardigheid, niet stilletjes zijn weggekropen, maar de strijd zijn aangegaan, beroep hebben aangetekend en als overwinnaar uit de bus zijn gekomen. Of we nu kiezen voor de ene optie: *Plenter wist van niets*, of voor de onwaarschijnlijke andere: *Plenter wist er wel van*, de slotsom blijft dezelfde: zijn veroordeling was onterecht.

16

Over Plenters houding in de oorlog nog het volgende. Omstreeks begin april 1942 zou de Hooghaler vereniging Advendo *De komedie* opvoeren, onder regie van Plenter zelf. Men zat midden in de repetities toen de vereniging formulieren ontving om zich aan te melden bij de KK. Niemand wilde dat. De voorbereidingen werden onmiddellijk gestaakt en de uitvoering afgelast. Advendo verdween tot het eind van de oorlog van het toneel. Een klassiekere gotspe is amper denkbaar: de man die weigerde in zijn eigen dorp *De komedie* op te voeren vanwege de KK, is veroordeeld, omdat het stuk in andere plaatsen wèl werd opgevoerd, terwijl hij daar geen enkele zeggenschap over had.

